

Marek OBRĘBALSKI

Dysproporcje rozwojowe krajów i regionów Unii Europejskiej

Celem artykułu jest ukazanie zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego między krajami i regionami Unii Europejskiej (UE), a także dystansu jaki dzieli podregion jeleniogórski¹ od innych unijnych regionów, zwłaszcza zaś od sąsiednich regionów Niemiec i Czech.

Pomiar poziomu społeczno-gospodarczego poszczególnych jednostek terytorialnych oraz dzielącego je dystansu nie jest z pewnością zadaniem łatwym tak w sensie metodologicznym, jak i statystycznym. W praktyce wykorzystuje się wiele różnorodnych wskaźników, ale najbardziej miarodajnym jest poziom PKB prezentowany w ujęciach bezwzględnych oraz w przeliczeniu na mieszkańca. PKB obrazuje końcowy rezultat działalności prowadzonej przez wszystkie podmioty gospodarcze zlokalizowane na danym terenie², bowiem stanowi sumę wartości dóbr i usług służących bezpośredniej konsumpcji i procesom inwestycyjnym. Stąd też jest wskaźnikiem kumulującym różnorodne uwarunkowania i aspekty prowadzenia działalności gospodarczej w danym okresie. Nie uwzględnia jednak nagromadzonych dóbr oraz jakości wytwarzanych produktów i świadczonych usług. Mimo swych niedoskonałości PKB w zestawieniu z liczbą ludności jest powszechnie stosowanym miernikiem poziomu rozwoju i dobrobytu społeczno-gospodarczego, a w dynamicznym ujęciu pokazuje tendencje i charakter zmian w tym zakresie. Niemniej jednak należy zaznaczyć, że ocena ta jest wypadkową oddziaływania z jednej strony aktywności gospodarczej rejestrowanej w poszczególnych krajach i regionach, a z drugiej zmian ich potencjału demograficznego.

KRAJOWE I REGIONALNE DYSPROPORCJE ROZWOJOWE W UE

Wspólnota europejska charakteryzuje się wieloma dysproporcjami rozwojowymi. Widoczne jest duże zróżnicowanie poziomu rozwoju społecznego i gospodarczego krajów członkowskich oraz istnienie jeszcze większych dysproporcji rozwojowych pomiędzy ich regionami. Dotyczą one właściwie wszystkich sfer funkcjonowania: gospodarki, rynku pracy, jakości życia i poziomu warun-

¹ Podregion ten obejmuje obszar w granicach zbliżonych do byłego woj. jeleniogórskiego.

² Obrębalski M. (2012b), s. 220.

ków bytowych lokalnych społeczności, infrastrukturalnego wyposażenia itd. Wobec obserwowanych dysproporcji szczególnym wyzwaniem staje się prowadzenie efektywnej polityki spójności gospodarczej i społecznej Unii.

W latach 2001—2012 miały miejsce zróżnicowane tendencje zmian potencjału ludnościowego w UE (tabl. 1).

TABL. 1. DYNAMIKA ZMIAN LICZBY LUDNOŚCI W UE (według stanu na 1 stycznia; 2001=100)

Wyszczególnienie	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012
UE-27	100,6	101,5	102,4	103,3	103,6	103,8	104,1
UE-15	101,1	102,3	103,5	104,6	105,0	105,4	105,8
UE-12	98,9	98,6	98,4	98,4	98,4	98,1	97,9
Austria (AT)	101,0	102,2	103,3	104,2	104,4	104,8	105,3
Belgia (BE)	100,9	101,8	103,1	104,8	105,6	107,2	108,1
Bułgaria (BG)	96,3	95,2	94,2	93,3	92,8	90,4	89,9
Cypr (CY)	102,5	107,4	111,6	114,2	117,4	120,4	123,6
Czechy (CZ)	99,4	99,6	100,2	102,0	102,3	102,1	102,3
Dania (DK)	100,6	101,2	101,8	103,0	103,5	104,0	104,3
Estonia (EE)	99,2	98,6	98,2	98,1	98,0	98,0	98,0
Finlandia (FI)	100,5	101,1	101,8	102,8	103,3	103,7	104,2
Francja (FR)	101,5	102,9	104,4	105,5	106,0	106,6	107,1
Grecja (GR)	100,7	101,4	102,2	103,0	103,4	103,5	103,3
Hiszpania (ES)	102,9	106,3	109,9	113,2	113,6	114,0	114,1
Holandia (NL)	101,3	102,0	102,3	103,1	103,7	104,2	104,6
Irlandia (IE)	103,4	107,3	112,5	116,1	116,6	119,3	119,6
Litwa (LT)	99,3	98,2	97,1	96,1	95,5	87,5	86,3
Luksemburg (LU)	102,1	105,1	108,5	112,4	114,4	116,6	119,6
Łotwa (LV)	98,6	97,6	96,5	95,6	95,1	87,7	86,4
Malta (MT)	101,5	102,9	104,2	105,7	105,9	106,2	106,7
Niemcy (DE)	100,3	100,3	100,1	99,7	99,4	99,4	99,5
Polska (PL)	99,9	99,8	99,7	99,7	99,8	100,7	100,7
Portugalia (PT)	101,5	102,7	103,3	103,6	103,7	103,1	102,8
Rumunia (RO)	97,1	96,6	96,1	95,8	95,7	95,5	95,2
Słowacja (SK)	100,0	100,1	100,3	100,6	100,9	100,3	100,5
Słowenia (SI)	100,2	100,4	101,0	102,1	102,9	103,0	103,3
Szwecja (SE)	100,7	101,4	102,6	104,2	105,2	106,0	106,8
Węgry (HU)	99,4	99,0	98,7	98,3	98,2	97,9	97,6
Wielka Brytania (UK)	100,7	101,8	103,0	104,4	105,1	106,0	106,8
Włochy (IT)	100,6	102,6	103,8	105,4	105,9	106,4	106,8

Źródło: Eurostat.

W analizowanym okresie uwidacznia się wyraźne zróżnicowanie tendencji rozwoju ludnościowego między krajami UE-15 („starej” UE) a UE-12, czyli krajami, które w ostatnich latach do niej przystąpiły. Kraje UE-15 wykazują stałą tendencję wzrostową (w latach 2001—2012 liczba ludności zwiększyła się o niemal 6%), podczas gdy kraje UE-12 charakteryzuje spadek zaludnienia (ogólnie o ponad 2%). Do krajów o największym wzroście liczby ludności w latach 2001—2012 należały: Cypr, Irlandia, Luksemburg i Hiszpania, natomiast największy spadek w tym zakresie odnotowały: Litwa, Łotwa i Bułgaria.

Wyraźne zróżnicowanie widoczne jest także w dynamice rozwoju gospodarczego mierzonego średniorocznym tempem wzrostu PKB. Wskaźnik ten jest uznawany za jedną z najważniejszych wielkości makroekonomicznych, gdyż pozwala ujawnić stan i rozwojowe trendy gospodarki krajowej (tabl. 2).

TABL. 2. ŚREDNIOROCZNE TEMPO WZROSTU PKB W UE

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
UE-27	2,1	3,3	3,2	0,3	-4,3	2,1	1,5	-0,3
UE-15	1,7	3,2	3,0	0,4	-4,4	2,0	1,4	-0,6
Austria (AT)	2,4	3,7	3,7	1,4	-3,8	2,1	2,7	0,8
Belgia (BE)	1,8	2,7	2,9	1,0	-2,8	2,4	1,8	-0,2
Bułgaria (BG)	6,4	6,5	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,8	0,8
Cypr (CY)	3,9	4,1	5,1	3,6	-1,9	1,3	0,5	-2,4
Czechy (CZ)	6,8	7,0	5,7	3,1	-4,5	2,5	1,9	-1,3
Dania (DK)	2,4	3,4	1,6	-0,8	-5,7	1,6	1,1	-0,6
Estonia (EE)	8,9	10,1	7,5	-4,2	-14,1	3,3	8,3	3,2
Finlandia (FI)	2,9	4,4	5,3	0,3	-8,5	3,3	2,8	-0,2
Francja (FR)	1,8	2,5	2,3	-0,1	-3,1	1,7	1,7	0
Grecja (GR)	2,3	5,5	3,5	-0,2	-3,1	-4,9	-7,1	-6,4
Hiszpania (ES)	3,6	4,1	3,5	0,9	-3,7	-0,3	0,4	-1,4
Holandia (NL)	2,0	3,4	3,9	1,8	-3,7	1,6	1,0	-0,9
Irlandia (IE)	5,9	5,4	5,4	-2,1	-5,5	-0,8	1,4	0,9
Litwa (LT)	7,8	7,8	9,8	2,9	-14,8	1,5	5,9	3,6
Luksemburg (LU)	5,3	4,9	6,6	-0,7	-4,1	2,9	1,7	0,2
Łotwa (LV)	10,1	11,2	9,6	-3,3	-17,7	-0,9	5,5	5,6
Malta (MT)	3,6	2,6	4,1	3,9	-2,6	2,9	1,7	0,8
Niemcy (DE)	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,1	4,2	3,0	0,7
Polska (PL)	3,6	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,3	2,0
Portugalia (PT)	0,8	1,4	2,4	0	-2,9	1,9	-1,6	-3,2
Rumunia (RO)	4,2	7,9	6,3	7,3	-6,6	-1,1	2,2	0,3
Słowacja (SK)	6,7	8,3	10,5	5,8	-4,9	4,4	3,2	2,0
Słowenia (SI)	4,0	5,8	7,0	3,4	-7,8	1,2	0,6	-2,3
Szwecja (SE)	3,2	4,3	3,3	-0,6	-5,0	6,6	3,7	0,8
Węgry (HU)	4,0	3,9	0,1	0,9	-6,8	1,3	1,6	-1,7
Wielka Brytania (UK)	2,8	2,6	3,6	-1,0	-4,0	1,8	1,0	0,3
Włochy (IT)	0,9	2,2	1,7	-1,2	-5,5	1,7	0,4	-2,4

Źródło: jak przy tabl. 1.

W latach 2005—2007 wszystkie kraje unijne wykazały dodatnie tempo wzrostu PKB, w kolejnych latach 2008 i 2009 obserwowano spowolnienie gospodarcze, natomiast w latach 2010—2012 wystąpiły wyraźne wahania. W tym ostatnim okresie najwyższym średniorocznym tempem wzrostu PKB wyróżniały się Łotwa, Litwa, Estonia, Polska oraz Słowacja. Najwyraźniejsze spadki tego tempa dotyczyły Grecji, Cypru i Portugalii.

Unijne dysproporcje rozwojowe uwidacznia ponadto wyraźne zróżnicowanie poziomu PKB przypadającego na mieszkańca (tabl. 3).

TABL. 3. PKB^a NA MIESZKAŃCA W UE

Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2011	Zmiany w latach 2000—2011 w p.proc.
	w % PKB UE <i>per capita</i>							
UE-27	100	100	100	100	100	100	100	x
UE-15	115	114	113	112	111	110	110	-5
Austria (AT)	132	127	128	126	124	127	129	-3
Belgia (BE)	126	125	121	118	116	119	119	-7
Bułgaria (BG)	28	32	35	38	43	44	46	18
Cypr (CY)	88	88	91	93	99	97	94	6
Czechy (CZ)	71	73	78	80	81	80	80	9
Dania (DK)	132	128	126	124	125	128	125	-7
Estonia (EE)	45	50	57	66	69	63	67	22
Finlandia (FI)	117	115	116	114	119	113	114	-3
Francja (FR)	115	116	110	108	107	108	108	-7
Grecja (GR)	84	90	94	92	93	87	79	-5
Hiszpania (ES)	97	100	101	105	104	99	98	1
Holandia (NL)	134	133	129	131	134	131	131	-3
Irlandia (IE)	132	138	143	146	132	129	129	-3
Litwa (LT)	40	44	51	55	61	57	66	26
Luksemburg (LU)	244	240	252	270	263	267	271	27
Łotwa (LV)	36	41	47	53	58	54	58	22
Malta (MT)	85	81	78	77	79	85	85	0
Niemcy (DE)	118	115	115	115	116	119	121	3
Polska (PL)	48	48	51	52	56	63	64	16
Portugalia (PT)	81	80	77	79	78	80	77	-4
Rumunia (RO)	26	29	34	38	47	47	49	23
Słowacja (SK)	50	54	57	63	73	73	73	23
Słowenia (SI)	80	82	87	87	91	84	84	4
Szwecja (SE)	128	122	126	123	124	124	127	-1
Węgry (HU)	54	61	63	63	64	65	66	12
Wielka Brytania (UK)	119	120	123	121	113	111	109	-10
Włochy (IT)	118	112	107	104	104	101	100	-18

^a Według standardu siły nabywczej — PPS.

Źródło: jak przy tabl. 1.

Na podstawie danych o PKB przypadającym na mieszkańca w latach 2000—2011 widać wyraźnie różnice i odmienną tendencję zmian w rozwoju 27 krajów członkowskich UE. Dowodzi to z jednej strony znacznego zróżnicowania społeczno-gospodarczego Europy, a z drugiej wskazuje nowe wyzwania dla europejskiej polityki regionalnej. Należy jednak zauważyć, że nowe kraje członkowskie Unii w dość szybkim tempie przybliżają się do przeciętnego w UE-27 poziomu PKB *per capita*, głównie dzięki implementacji finansowych instrumentów unijnej polityki regionalnej. Jednocześnie w wielu krajach „starej” UE obserwuje się regres.

Na podstawie danych Eurostatu o PKB przypadającym na mieszkańca w 2011 r. (w % całej UE) dokonano podziału krajów członkowskich UE na sześć grup:

- I (powyżej 125% średniej PKB *per capita* w UE) — Luksemburg (271%), Holandia (131%), Austria i Irlandia (po 129%), Szwecja (127%), Dania (125%);
- II (110—125%) — Niemcy (121%), Belgia (119%), Finlandia (114%);

- III (90—110%) — Wielka Brytania (109%), Francja (108%), Włochy (100%), Hiszpania (98%), Cypr (94%);
- IV (75—90%) — Malta (85%), Słowenia (84%), Czechy (80%), Grecja (79%), Portugalia (77%);
- V (50—75%) — Słowacja (73%), Estonia (67%), Węgry i Litwa (po 66%), Polska (64%), Łotwa (58%);
- VI (poniżej 50%) — Rumunia (49%), Bułgaria (46%).

Znaczące jest również różnicowanie między regionami UE (NUTS-2). Dysproporcje poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego uwidaczniają się wyraźnie na przykładzie regionów krajów, które w ostatnich latach przystąpiły do Wspólnoty (tabl. 4).

TABL. 4. NAJBARDZIEJ I NAJSŁABIEJ ROZWINIĘTE REGIONY W 12 NOWYCH KRAJACH CZŁONKOWSKICH UE WEDŁUG POZIOMU PKB^a PER CAPITA

Lokata	Regiony najbardziej rozwinięte	w % PKB UE per capita	Lokata	Regiony najslabiej rozwinięte	w % PKB UE per capita
2000					
1	Praga (CZ)	139	1	Północny Wschód (RO)	18
2	Bratysławski (SK)	109	2	Muntenia Południowa (RO)	21
3	Zachodnia Słowenia (SI)	95	3	Południowo-środkowy (BG)	22
4	Cypr (CY)	88	4	Oltenia Południowo-Zachodnia (RO)	22
5	Malta (MT)	87	5	Północno-środkowy (BG)	23
6	Środkowe Węgry (HU)	83	6	Południowy Wschód (RO)	23
7	Mazowiecki (PL)	74	7	Północny Zachód (RO)	24
8	Wschodnia Słowenia (SI)	68	8	Północno-zachodni (BG)	26
9	Środkowe Czechy (CZ)	68	9	Zachód (RO)	27
10	Południowy Zachód (CZ)	66	10	Centrum (RO)	27
2010					
1	Bratysławski (SK)	176	1	Północno-zachodni (BG)	26
2	Praga (CZ)	172	2	Północno-środkowy (BG)	29
3	Bukareszt-Ilfov (RO)	111	3	Północny Wschód (RO)	29
4	Środkowe Węgry (HU)	107	4	Południowo-środkowy (BG)	30
5	Mazowiecki (PL)	102	5	Północno-wschodni (BG)	36
6	Zachodnia Słowenia (SI)	100	6	Południowo-wschodni (BG)	36
7	Cypr (CY)	97	7	Oltenia Południowo-Zachodnia (RO)	36
8	Malta (MT)	86	8	Południowy Wschód (RO)	38
9	Południowo-zachodni (BG)	75	9	Muntenia Południowa (RO)	39
10	Południowy Wschód (CZ)	72	10	Północne Węgry (HU)	40

^a Według standardu siły nabywczej — PPS.

Źródło: jak przy tabl. 1.

W 2000 r. jedynie 6 regionów nowych państw członkowskich (Pragi, Bratysławy, Zachodniej Słowenii, Cypru, Malty oraz Budapesztu) przekraczało 75% ówczesnego średniego poziomu unijnego PKB przypadającego na mieszkańca³,

³ W polityce spójności UE regiony, w których poziom PKB na mieszkańca jest niższy od 75% średniej unijnej zaliczane są do regionów opóźnionych w rozwoju i objęte są wsparciem z funduszy strukturalnych UE. Wsparcie tych regionów jest jednym z głównych celów unijnej polityki regionalnej.

natomiast 7 regionów tychże państw (5 rumuńskich oraz 2 bułgarskie) nie przekraczało poziomu 25%, a nawet w rumuńskim regionie północno-wschodnim na mieszkańca przypadało jedynie 18% unijnego PKB. W latach 2000—2010 w 56 jednostkach NUTS-2 w 12 nowych krajach członkowskich UE nastąpiły jednak istotnie zróżnicowane zmiany (tabl. 5).

TABL. 5. NAJBARDZIEJ I NAJSŁABIEJ ROZWIJAJĄCE SIĘ REGIONY W 12 NOWYCH KRAJACH CZŁONKOWSKICH UE WEDŁUG POZIOMU PKB^a PER CAPITA

Lokata	Regiony	2000	2010	Zmiany
		w % PKB UE per capita		w latach 2000—2010 w p.proc.
1	Bratysławski (SK)	109	176	67
2	Bukareszt-Ilfov (RO)	56	111	55
3	Południowo-zachodni (BG)	37	75	38
4	Praga (CZ)	139	172	33
5	Mazowiecki (PL)	74	102	28
6	Zachód (RO)	27	53	26
7	Środkowe Węgry (HU)	83	107	24
8	Dolnośląski (PL)	49	70	21
9	Zachodnia Słowacja (SK)	47	68	21
10	Litwa (LT)	40	61	21
11	Centrum (RO)	27	45	18
12	Muntenia Południowa (RO)	21	39	18
13	Estonia (EE)	45	63	18
14	Środkowa Słowacja (SK)	41	59	18
15	Północny Zachód (RO)	24	42	18
16	Łotwa (LV)	36	54	18
17	Łódzki (PL)	43	58	15
18	Południowy Wschód (RO)	23	38	15
19	Śląski (PL)	52	67	15
20	Wielkopolski (PL)	51	65	14
.....				
51	Południowa Nizina (HU)	40	42	2
52	Środkowe Czechy (CZ)	68	70	2
53	Wschodnia Słowenia (SI)	68	69	1
54	Północny Wschód (CZ)	64	65	1
55	Północno-zachodni (BG)	26	26	0
56	Malta (MT)	87	86	-1

^a Według standardu siły nabywczej — PPS.

Źródło: jak przy tabl. 1.

W latach 2000—2010 najbardziej wyraźne tendencje wzrostowe w relacji do średniej unijnej zaobserwowano w regionach Bratysławy, Bukaresztu, a także w bułgarskim regionie południowo-zachodnim obejmującym Sofię i w regionie Pragi. Wśród 20 regionów nowych państw członkowskich UE, w których nastąpiły relatywnie najkorzystniejsze zmiany, znalazło się 5 regionów polskich, są to województwa: mazowieckie (5 pozycja), dolnośląskie (8 pozycja), łódzkie (17 pozycja), śląskie (19 pozycja) oraz wielkopolskie (20 pozycja).

Jedynym regionem, w którym w analizowanym okresie odnotowano relatywny spadek poziomu PKB przypadającego na mieszkańca była Malta, relatywnie niewielkie zmiany wystąpiły m.in. w regionach czeskim — Północny Wschód oraz Wschodnia Słowenia, natomiast nie odnotowano zmiany w bułgarskim regionie północno-zachodnim.

Międzyregionalne dysproporcje rozwojowe w UE są wyraźnie widoczne. Według danych za 2010 r. w najbardziej rozwiniętym regionie Londynu poziom PKB na mieszkańca był ponad 12-krotnie większy w stosunku do najsłabiej rozwiniętego bułgarskiego regionu północno-zachodniego⁴ (tabl. 6).

**TABL. 6. NAJBARDZIEJ I NAJSŁABIEJ ROZWIŃTE REGIONY
WEDŁUG POZIOMU PKB^a PER CAPITA W 2010 R.**

Lokata	Regiony najbardziej rozwinięte	w % PKB UE <i>per capita</i>	Lokata	Regiony najsłabiej rozwinięte	w % PKB UE <i>per capita</i>
1	Londyn (UK)	328	1	Północno-zachodni (BG)	26
2	Luksemburg (LU)	266	2	Północno-środkowy (BG)	29
3	Region stołeczny Brukseli (BE)	223	3	Północny Wschód (RO)	29
4	Hamburg (DE)	203	4	Południowo-środkowy (BG)	30
5	Île de France (FR)	180	5	Północno-wschodni (BG)	36
6	Groningen (NL)	180	6	Południowo-wschodni (BG)	36
7	Bratysławski (SK)	176	7	Oltenia Południowo-Zachod- nia (RO)	36
8	Praga CZ)	172	8	Południowy Wschód (RO) ...	38
9	Sztokholm (SE)	168	9	Muntenia Południowa (RO)	39
10	Wiedeń (AT)	165	10	Północne Węgry (HU)	40

^a Według standardu siły nabywczej — PPS.

Źródło: jak przy tabl. 1.

Z jednej strony obserwujemy bogactwo Londynu, Luksemburga oraz Brukseli, a także niemieckiego Hamburga, regionu Paryża, holenderskiego Groningen, słowackiej Bratysławy, czeskiej Pragi, szwedzkiego Sztokholmu i austriackiego Wiednia, a z drugiej zaś w rankingu znalazły się trzy regiony, które nie osiągnęły nawet 30% unijnej średniej. Są to najbiedniejsze regiony UE — dwa regiony bułgarskie — północno-zachodni i północno-środkowy oraz rumuński region Północny Wschód. Należy zaznaczyć, że połowy unijnego poziomu PKB na mieszkańca nie przekraczają 22 regiony, w których zamieszkiwało niemal 8% łącznej liczby ludności UE. Regiony te położone są w nowych krajach członkowskich, a mianowicie: w Polsce — 6, w Rumunii — 6, w Bułgarii — 5, na Węgrzech — 4 i na Słowacji — 1.

W analizowanym okresie w 68 regionach (spośród 271), w których poziom PKB *per capita* był niższy od 75% średniego poziomu w UE mieszkało nie-

⁴ Eurostat... (2012), s. 18—23.

mal 25% ogółu ludności, a w tym 3/4 w nowych krajach członkowskich (48 regionów) i 1/4 w „starej” UE-15 (20 regionów, głównie we Włoszech, Grecji i Portugalii). Z kolei w 39 regionach, gdzie poziom PKB *per capita* jest wyższy niż 125% średniej UE-27, zamieszkiwało niewiele ponad 20% unijnej populacji. Najwięcej zaś ludności (55%) mieszkało w omawianym okresie w regionach, w których PKB *per capita* mieściło się w granicach 75—125% przeciętnego poziomu w UE.

PODREGION JELENIOGÓRSKI

Podregion jeleniogórski jest jednym z pięciu jednostek NUTS-3 woj. dolnośląskiego. Położony jest w polsko-czesko-niemieckim regionie przygranicznym. Powierzchnia podregionu jeleniogórskiego wynosi 5570 km², co stanowi niespełna 28% ogólnego obszaru woj. dolnośląskiego. W ujęciu administracyjnym podregion ten tworzy 8 powiatów (bolesławiecki, jaworski, jeleniogórski, kamiennogórski, lubański, lwówecki, zgorzelecki i złotoryjski) oraz miasto na prawach powiatu — Jelenia Góra. Sieć osadnicza podregionu złożona jest z 28 miast oraz z ponad 500 miejscowości wiejskich. Największymi ośrodkami miejskimi pod względem liczby mieszkańców (według stanu w końcu 2012 r.) są: Jelenia Góra (82,8 tys.), Bolesławiec (39,9 tys.), Zgorzelec (32,3 tys.), Jawor (24,1 tys.), Lubań (22,1 tys.) i Kamienna Góra (20,3 tys.).

Podregion jeleniogórski (według stanu z końca 2012 r.) zamieszkuje niemal 580 tys. ludności, czyli prawie 20% łącznego zaludnienia Dolnego Śląska. Struktura ludności według wieku ma istotne znaczenie dla aktualnego i przyszłościowego funkcjonowania regionalnego rynku pracy. Od wielu lat obserwuje się jednak stopniowy spadek zaludnienia i jednocześnie proces stopniowego pogarszania się struktury wiekowej ludności zamieszkującej podregion jeleniogórski. Ludność w wieku przedprodukcyjnym (0—17 lat) stanowi 17,1% ogółu ludności podregionu, w wieku produkcyjnym — 65,0%, a w wieku poprodukcyjnym — 17,9%. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadają 54 osoby w wieku nieprodukcyjnym.

W strukturze gospodarczej podregionu jeleniogórskiego uwidacznia się znacząca rola zróżnicowanego przemysłu oraz wyspecjalizowanych usług, w tym zwłaszcza turystycznych i uzdrowiskowych. Istotnym problemem jest relatywnie wysokie bezrobocie. Stopa bezrobocia w końcu 2012 r. w podregionie jeleniogórskim wynosiła przeciętnie 18,2% (w kraju — 13,4%, a w woj. dolnośląskim — 13,5%). W Jeleniej Górze było to 10,3%, a w powiatach bolesławieckim i zgorzeleckim po 13,9%, natomiast w pozostałych powiatach miernik ten przekraczał 20% (złotoryjski — 27,1%, lwówecki — 25,6%, jaworski — 24,8%, lubański — 22,9%, kamiennogórski — 22,0%, jeleniogórski — 21,1%).

Poziom rozwoju podregionu jeleniogórskiego na tle regionu dolnośląskiego oraz sąsiednich regionów Niemiec i Czech⁵ obrazuje tabl. 7.

**TABL. 7. PKB^a NA MIESZKAŃCA W PODREGIONIE JELENIOGÓRSKIM
NA TLE REGIONU DOLNOŚLĄSKIEGO ORAZ PRZYGRANICZNYCH REGIONÓW
NIEMIEC I CZECH**

Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2010	Zmiany w latach 2000—2010 w p.proc.
	w % PKB UE <i>per capita</i>						
UE-27	100	100	100	100	100	100	x
POLSKA	48	48	51	52	56	62	14
Dolnośląskie	49	50	51	55	60	70	21
Miasto Wrocław	71	72	71	74	85	95	24
Podregion jeleniogórski	42	40	40	40	44	50	8
Podregion legnicko-głogowski	63	60	68	89	87	113	50
Podregion wałbrzyski	37	38	40	41	43	47	10
Podregion wrocławski	37	39	40	40	49	57	20
CZECHY	71	73	78	80	81	80	9
Region Północno-wschodni	64	64	66	67	65	65	1
W tym Kraj Liberecki	64	64	62	65	61	60	−4
NIEMCY	118	115	115	115	116	119	1
Saksonia^b	80	82	86	86	84	86	6
W tym region drezdeński	.	.	.	.	85	87	x
miasto Drezno	.	.	.	.	117	115	x
powiat Budziszyn	.	.	.	.	71	73	x
powiat Görlitz	.	.	.	.	71	77	x
powiat Miśnia	.	.	.	.	78	80	x
powiat Saksońska Szwajcaria Wschod- niorudawska	.	.	.	.	63	65	x

^a Według standardu siły nabywczej — PPS. ^b Brak danych dla Saksonii związany jest ze zmianą podziału administracyjnego od 1 sierpnia 2008 r.

Źródło: jak przy tabl. 1.

W latach 2000—2010 zaobserwowano wyraźnie symptomy rozwoju podregionu jeleniogórskiego, co pokazuje zwłaszcza wartość PKB na mieszkańca liczonego według parytetu siły nabywczej (PPS).

Poziom PKB w przeliczeniu na mieszkańca w podregionie jeleniogórskim w 2010 r. wynosił 12,3 tys. euro, osiągając 50% średniego poziomu notowanego w krajach unijnych. To mniej aniżeli w przygranicznym regionie czeskim (Kraj Liberecki — 14,8 tys. euro; 60% średniej UE) i w Saksonii, gdzie na każdego mieszkańca przypada 21,1 tys. euro (86% średniej dla 27 krajów UE). Niemniej jednak saksońskie jednostki terytorialne wykazują w tym zakresie istotne zróżnicowanie. Z jednej strony występuje słabiej rozwinięta

⁵ Podział administracyjny graniczącej z podregionem jeleniogórskim Saksonii zmienił się od 1 sierpnia 2008 r. (aktualnie Saksonia dzieli się na 10 powiatów oraz 3 miasta na prawach powiatu).

jednostka szczybla powiatowego Saksońska Szwajcaria Wschodniorudawska (65%), a z drugiej Drezno (115%) reprezentujące najwyższy poziom rozwoju w badanym regionie. Ponadto pod względem poziomu PKB *per capita* podregion jeleniogórski wypada mniej korzystnie aniżeli pozostałe (poza wałbrzyjskim) podregiony woj. dolnośląskiego. Najwyższy w tym zakresie poziom dotyczy podregionu legnicko-głogowskiego (113% średniego poziomu notowanego w UE). Nieco w tyle pozostaje Wrocław (95% unijnego poziomu PKB *per capita*).

Regionalną strukturę gospodarczą najlepiej obrazuje sektorowy układ wartości dodanej brutto, czyli wartość nowo wytworzona w jednostce terytorialnej w danym roku. W regionach polskich zaznacza się stopniowy spadek znaczenia sektora rolniczego oraz przemysłu i budownictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto, natomiast widoczny jest systematyczny wzrost znaczenia sektora usługowego.

Struktura gospodarcza podregionu jeleniogórskiego według rodzajów działalności jest odmienna od innych podregionów woj. dolnośląskiego oraz sąsiednich regionów Czech. Wskazują na to dane zawarte w tabl. 8.

TABL. 8. SEKTOROWA STRUKTURA TWORZENIA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO W PODREGIONIE JELENIOGÓRSKIM NA TLE REGIONU DOLNOŚLĄSKIEGO ORAZ PRZYGRANICZNYCH REGIONÓW NIEMIEC I CZECH W 2010 R. W %

Wyszczególnienie	Sektor I — rolnictwo, łowiectwo, rybołówstwo	Sektor II — przemysł, budownictwo	Sektor III — usługi
UE-27	1,66	25,19	73,15
POLSKA	3,69	32,73	63,58
Dolnośląskie	1,85	42,96	55,19
Miasto Wrocław	0,06	24,74	75,20
Podregion jeleniogórski	3,03	39,45	57,52
Podregion legnicko-głogowski	1,34	67,30	31,36
Podregion wałbrzyski	2,54	36,07	61,39
Podregion wrocławski	4,36	48,90	46,74
CZECHY	1,65	36,91	61,44
Region Północno-wschodni	2,25	44,28	53,47
W tym Kraj Liberecki	1,39	44,15	54,46
NIEMCY	0,84	29,07	70,09
Saksonia	1,06	30,40	68,54
W tym region drezdeński	1,03	30,66	68,31
miasto Drezno	0,08	23,82	76,10
powiat Budziszyn	1,56	34,22	64,22
powiat Görlitz	1,53	38,28	60,19
powiat Miśnia	2,08	37,91	60,01
powiat Saksońska Szwajcaria Wschodniorudawska	1,78	31,57	66,65

Źródło: jak przy tabl. 1.

Udział sektora rolniczego w wartości dodanej brutto podregionu jeleniogórskiego w 2010 r. wynosił ponad 3%. Jest to więcej niż w przypadku przeciętnego udziału tego sektora w krajach UE, w Niemczech, w Czechach i w regionie dolnośląskim, a jednocześnie jest on mniejszy niż ogólnie w Polsce. W woj. dolnośląskim rolnictwo odgrywa największą rolę we wrocławskim podregionie.

Udział sektora przemysłu i budownictwa w wartości dodanej brutto podregionu jeleniogórskiego w 2010 r. wynosił prawie 39,5%. Wskaźnik ten jest wyższy nie tylko od krajowego, ale także od przeciętnego wskaźnika dla krajów UE oraz Niemiec i Czech.

Region dolnośląski należy do wysoce uprzemysłowionych. Dotyczy to zwłaszcza podregionu legnicko-głogowskiego, gdzie ponad 67% wartości dodanej brutto dostarcza sektor przemysłu i budownictwa. Relatywnie najmniejszą rolę sektor ten odgrywa we Wrocławiu.

Udział sektora usługowego w tworzeniu wartości dodanej brutto podregionu jeleniogórskiego w 2010 r. stanowił 57,52% (w kraju przeciętnie 63,58%). Pod tym względem podregion jeleniogórski ustępuje jednak poziomowi charakteryzującemu UE, Niemcy i Czechy. W tym zakresie zróżnicowane jest także woj. dolnośląskie, gdzie udział wartości dodanej brutto wytwarzanej przez podmioty gospodarcze sektora usługowego wynosi przeciętnie 55,19%. Relatywnie wysoką rangę ma działalność usługowa we Wrocławiu (75,2% wartości dodanej brutto wytworzonej w mieście). Działalność usługowa odgrywa zaś wyraźnie mniejszą rolę w podregionie legnicko-głogowskim.

W strukturze gospodarczej podregionów woj. dolnośląskiego oraz sąsiednich regionów Niemiec i Czech ujawnia się jednak nie tylko istotne znaczenie sektora usług, ale i jego zróżnicowanie. Ze względu na zakres świadczeń na podstawie EKD wyodrębnia się usługi⁶:

- w zakresie logistycznej obsługi ludności i firm (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych — sekcja G; transport i gospodarka magazynowa — sekcja H; działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi — sekcja I oraz informacja i komunikacja — sekcja J);
- w zakresie wspomagania rozwoju przedsiębiorczości (działalność finansowa i ubezpieczeniowa — sekcja K, działalność związana z obsługą rynku nieruchomości — sekcja L, działalność profesjonalna, naukowa i techniczna — sekcja M, działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca — sekcja N);
- społeczne (administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne — sekcja O, edukacja — sekcja P; opieka zdrowotna i pomoc społeczna — sekcja Q, działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją — sekcja R oraz pozostała działalność usługowa — sekcja S).

Strukturę wartości dodanej brutto wytworzonej przez sektor usług według wskazanych trzech grup w podregionie jeleniogórskim na tle przygranicznych regionów czeskich i niemieckich przedstawiono w tabl. 9.

⁶ Obrębalski M. (2012a), s. 116.

TABL. 9. STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO TWORZONEJ PRZEZ SEKTOR USŁUG WEDŁUG GRUP SEKCJI EKD W PODREGIONIE JELENIOGÓRSKIM NA TLE REGIONU DOLNOŚLĄSKIEGO ORAZ PRZYGRANICZNYCH REGIONÓW NIEMIEC I CZECH W 2010 R. W %

Wyszczególnienie	Sekcje		
	G—J ^a	K—N ^b	O—U ^c
UE-27	32,63	35,91	31,46
POLSKA	46,46	26,66	26,88
Dolnośląskie	42,82	28,59	28,59
Miasto Wrocław	39,66	35,82	24,52
Podregion jeleniogórski	44,88	21,35	33,77
Podregion legnicko-głogowski	41,23	30,07	28,70
Podregion wałbrzyski	44,02	23,01	32,97
Podregion wrocławski	50,41	20,19	29,40
CZECHY	40,09	30,99	28,92
Region Północno-wschodni	39,44	26,48	34,08
W tym Kraj Liberecki	37,90	28,08	34,02
NIEMCY	27,35	39,93	32,72
Saksonia	25,42	32,86	41,72
W tym region drezdeński	23,42	32,19	44,39
miasto Drezno	21,70	33,58	44,72
powiat Budziszyn	25,91	31,79	42,30
powiat Görlitz	21,39	30,82	47,79
powiat Miśnia	27,76	31,22	41,02
powiat Saksońska Szwajcaria Wschodnio-rudawska	24,68	29,68	45,64

^a Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa, działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi oraz informacja i komunikacja. ^b Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, działalność profesjonalna, naukowa i techniczna oraz działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca. ^c Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; edukacja; opieka zdrowotna i pomoc społeczna; działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją oraz pozostała działalność usługowa.

Źródło: jak przy tabl. 1.

W podregionie jeleniogórskim uwidacznia się relatywnie mniejsze znaczenie usług w zakresie wspomagania rozwoju przedsiębiorczości w dziedzinie finansów, ubezpieczeń i obsługi rynku nieruchomości. W roku 2010 udział tej grupy usług w tworzeniu wartości dodanej brutto sektora usługowego wynosił 21,35%, podczas gdy przeciętnie w regionie dolnośląskim — 28,59%, w Kraju Libereckim — 28,08%, w Saksonii niemal 33%, a w UE prawie 36%.

Zakończenie

Skala i zakres zróżnicowania poziomu rozwoju społecznego i gospodarczego między krajami i regionami UE były i są najważniejszymi przesłankami prowadzenia unijnej polityki regionalnej. Głównym zaś kryterium finansowego wspierania poszczególnych krajów i regionów jest poziom ich rozwoju określany na podstawie PKB *per capita*. W latach 2014—2020 polityka regionalna ukierunkowana na wzrost spójności UE poprzez realizację nowych priorytetów i celów wciąż uwzględniać będzie wspieranie krajów i regionów opóźnionych w rozwoju społeczno-gospodarczym. Zmniejszenie dystansu dzielącego Polskę do większości krajów UE to

z pewnością jedno z wyzwań polityki regionalnej na lata najbliższe. Jednak kolejnym równie ważnym przedsięwzięciem jest także niwelowanie międzyregionalnych i wewnątrzregionalnych dysproporcji rozwojowych i tym samym zwiększenie stopnia gospodarczej i społecznej spójności kraju oraz jego regionów i podregionów.

dr Marek Obrębalski — Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

LITERATURA

Eurostat Regional Yearbook 2012 (2012), Eurostat

Obrębalski M. (2012a), *Specyfika i zróżnicowanie rynku pracy w przygranicznych regionach Polski, północnych Czech i Niemiec*, [w:] *Gospodarka i Finanse, Zarządzanie kryzysowe jako element polityki społeczno-ekonomicznej*, WSETiNS, Kielce

Obrębalski M. (2012b), *Współczesne problemy polityki regionalnej Unii Europejskiej i Polski*, [w:] E. Sobczak, A. Raszkowski (red.), *Problemy rozwoju regionalnego*, „Prace Naukowe UE we Wrocławiu”, nr 244, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

SUMMARY

The article presents the identification and evaluation of changing disparities in European Union as well as shows the variation among countries, regions and sub-regions, with particular emphasis on cross-border sub-region of Jelenia Góra. The economic structure of the sub-region revealed a significant role of diverse industries and specialized services, especially tourism and spa. In relation to other parts of the Dolnośląskie Voivodship and the neighbor regions of the EU, Jelenia Góra sub-region shows a lower level of development. However, in the last decade were clearly observed symptoms of the development, which reveals the value of GDP per capita measured in purchasing power parity.

РЕЗЮМЕ

В статье была сделана идентификация и оценка изменяющегося неравенства развития в Европейском союзе. На этой основе была представлена дифференциация между странами, регионами и субрегионами, с особым учетом приграничного субрегиона Еленя Гура. В экономической структуре этого субрегиона заметна значительная роль различных отраслей промышленности, а также специализированных услуг, в том числе туристических и курортных услуг. В отношении к другим частям Нижней Силезии, а также к соседним регионам стран ЕС, субрегион еленегурский (Еленя Гура) находится на более низком уровне развития. Тем не менее в последнее десятилетие отчетливо наблюдаются показатели его развития. Это явление выражается ростом ВВП на душу населения, исчисляемого по паритету покупательной способности.